

УДК 336.221

Калустян Я.В.,
асистент кафедри «Економіка підприємств»
Донбаська національна академія будівництва і архітектури

ОЦІНКА СИСТЕМ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Kalustian Ya.V.,
assistant of the department of enterprise economics
Donbas national academy of civil engineering and architecture

ESTIMATION OF LOCAL TAXATION OF FOREIGN COUNTRIES

Постановка проблеми. Питання ефективного функціонування системи місцевого оподаткування завжди лишається актуальним, адже від нього значною мірою залежить наповнення місцевих бюджетів, що в свою чергу є необхідною умовою для стабільного економічного розвитку міст, регіонів та держави в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Серед тих, хто досліджував зарубіжний досвід становлення та розвитку місцевого оподаткування слід відзначити роботи таких вчених, як: Кириленко О.П. [1], Вишневський В.П. [2], Старецька Л.І. [4], Дмитровська В.С. [11], Казюк Я.М. [14], Бондарук Т.Г. [20] та ін. Однак, незважаючи на суттєвий внесок вчених в дослідження особливостей функціонування систем місцевого оподаткування зарубіжних країн, потребують подальшого вивчення питання можливостей впровадження закордонного досвіду в вітчизняну практику.

Постановка завдання. Метою дослідження є розробка пропозицій стосовно вдосконалення української системи місцевого оподаткування на основі аналізу закордонного досвіду.

Виклад основного матеріалу дослідження. Класичні засади обкладання, а також принципи побудови національних систем оподаткування стосуються не лише справляння загальнодержавних податків, вони повинні працювати і на місцевому рівні. Органи місцевого самоврядування в багатьох країнах наділені правом запроваджувати власні податки, встановлювати ставки оподаткування чи надбавки до загальнодержавних податків. Тому діяльність місцевої влади повинна відповідати загальновизнаним критеріям оптимального оподаткування, а також основним пріоритетним напрямкам національної політики, спрямованої на розвиток економіки, забезпечення соціального захисту та підвищення життєвого рівня населення [1, с.199].

Системи місцевого оподаткування в країнах з ринковою економікою відзначаються великою різноманітністю. Це пояснюється як історичними причинами (особливостями становлення регіонального і місцевого самоврядування в тій чи іншій державі), так і прагненням місцевих органів влади підвищити ступінь фінансової автономії за рахунок пошуку нових джерел доходів в умовах, коли найзначніші податкові бази зайняті центральним урядом і на місцевому рівні недоступні [2, с.11].

У більшості розвинених країн світу місцеві податки та збори становлять 5-30% усіх податкових надходжень до зведених бюджетів. В Японії місцеві податки та збори становлять 35% доходів органів місцевого самоврядування, у Великобританії – 37%, в Німеччині – 46%, у Франції – 67%, у США – 66% [3, с.114]. Також високий рівень власних податкових надходжень у загальному обсязі поточних доходів місцевих бюджетів мають Швеція (61%), Данія (51%), Швейцарія (46%) [4, с.60]. За рахунок місцевих податків сформовано 72% муніципальних доходів Австрії, 43% Норвегії, 31% - в Іспанії.

Місцеві органи влади в багатьох країнах (США, Франція, Італія) наділені правом самостійно встановлювати місцеві податки та збори. Така самостійність може проявлятися у різних, найприйнятніших для конкретних умов кожної країни формах, відповідних державному устрою

(федеральна чи унітарна держава) та розподілу повноважень між центральним урядом і місцевим самоврядуванням. Органи місцевої влади можуть мати необмежені права у місцевому оподаткуванні, виборі форм обкладання та його розмірів [5, с.120].

Для більшості розвинутих країн характерна множинність місцевих податків. Серед них такі:

- група прямих реальних податків: на нерухоме і рухоме майно, землю, з власників транспортних засобів, подушний, промисловий, на професію, на мешканців, екологічний;
- група прямих податків на доходи: прибутковий, на прибуток підприємств, із спадщини і дарувань;
- непрямі податки на продаж: на роздрібний продаж, на продаж спиртних напоїв на розлив, на споживання електроенергії, газу, акцизи на бензин, тютюн, спиртні напої;
- збори і мита: збір на прибирання сміття та його вивіз, на будівництво службових будинків, за паркування машин, за користування спортивними й оздоровчими закладами і установами культури, за полювання і риболовлю, видовища, послуги цвинтарів, із власників собак, за видачу різних ліцензій і реєстраційних посвідчень, за участь у бігах, за відкриття шинків і готелів; збори для компенсації збільшення вартості земельної ділянки внаслідок проведення забудов та інших робіт тощо [2, с.11-12].

Стосовно адаптації закордонного досвіду в українській перспективі. Вітчизняні науковці сходяться на думці, що слід всебічно вивчати закордонний досвід організації та функціонування системи місцевого оподаткування з метою удосконалення та розвитку системи місцевого оподаткування в Україні.

У Великобританії, згідно із Законом 1987 р. “Про фінансування органів місцевого самоврядування”, система фінансування місцевих рад (муніципалітетів) базується на чотирьох джерелах, а саме: податку на господарську діяльність, муніципальних податках, урядових дотаціях, продажах, внесках і зборах. Основними з яких є (приблизно 75% надходжень) - податок на об’єкти господарської діяльності та муніципальний податок [7].

У Швейцарії на місцевому рівні справляється податок з доходів фізичних осіб, податок на прибуток і капітал, податок на спадок і дарування, податок на операції з майном, податок на виграші, податок на автомобілі, податок з власників собак, податок на розважальні заходи, кантональне державне мито, податок на біл-борди та податок на нерухомість [8]. Окрім того деякі кантони наділені повноваженнями стягувати податок на вартість проданого майна (Handänderungssteuer / impôt sur les mutations / Tassa di mutazione) та таким чином протидіяти спекуляції на ринку нерухомості. Також розповсюдженими є податки на ночівлю в деяких туристичних місцях [9].

Основними податками Німеччини є промисловий податок та податок на майно. При використанні промислового податку оподаткуванню підлягає прибуток і капітал (у формі основних засобів), його сплачують юридичні та фізичні особи – суб’єкти підприємницької діяльності. Податок на власність у Німеччині введений ще у 1278 р. [10, с. 104]. Також до місцевих податків відносяться прибутковий податок, податок на спадщину та дарування і податок з обороту. Місцеві податки мають не стільки фіскальний характер, скільки регулюють ділову активність в регіонах [11].

У Нідерландах на місцевому рівні стягується: муніципальний податок, податок на підтримання дамб, збір за забруднення води та податок на утилізацію сміття [12]. Домовласники щорічно сплачують податок на нерухомість, розмір якого базується на оцінці вартості майна. Муніципалітети здійснюють переоцінку кожні два роки. Способи сплати муніципальних податків та зборів залежить від муніципалітету [13].

В Австрії стягуються такі місцеві податки, як податок на зайнятість, земельний податок, податок на напої, податок на рекламу, податок на розваги, податок на оголошення, туристичний податок, податок з власників собак, оплата послуг, що надаються на місцевому рівні, плата за паркування [14, с.74].

Канада має децентралізовану трирівневу податкову систему, яка складається з федеральних податків, податків провінцій та місцевих податків. Основним місцевим податком є податок на нерухому власність, який сплачується власниками нерухомості та складає відсоток від її вартості, встановлений муніципалітетом [7]. Також у Канаді місцевими (провінційними) є прибутковий податок з громадян, який обчислюється як відсоток від федерального податку (ставки коливаються від 43% у північно-західних територіях до 60% у

провінціях Ньюфаундленд, Нью-Брансуїк і Саскачеван); податок на прибуток корпорацій, а також податок з роздрібних продаж (єдина ставка становить 7%) [15]. Ставки муніципального податку коливаються в залежності від муніципалітету, наприклад, у 45 муніципалітетах провінції Британська Колумбія вона дорівнює 4 %, в муніципалітетах провінції Альберта та острову Принц Едуард – 2%. Також різні муніципалітети мають право стягувати власні податки, приміром у м. Банф (провінція Альберта) – це туристичний податок, у м. Ванкувер, м. Галіфакс, м. Монреаль, м. Лаваль – готельний податок [16].

В Японії види податків, які можуть стягувати місцеві органи, а також об'єкти оподаткування та стандартні ставки визначено Законом про місцеві податки. Щодо деяких податків місцевим органам надано право в міру необхідності застосовувати ставки оподаткування, що перебільшують стандартні. Проте перелік таких податків обмежено списком, який наведено у Законі. Крім того, вони можуть вводити і податки, не передбачені цим Законом, але тільки за умови, що міністр внутрішніх справ схвалить такі дії: він повинен дати свою згоду в тому випадку, якщо нові обов'язкові платежі не перешкоджають торгівлі між адміністративно-територіальними одиницями й не дублюють інших місцевих і національних податків. У цілому в Японії стягується понад 20 місцевих податків, у тому числі 12 – на рівні префектур і більш як 10 – муніципальних. Найбільшими з муніципальних є муніципальний податок на мешканців (50,6% від загальної суми податків, які отримали муніципалітети), податок на майно (37%) і муніципальний тютюновий акциз (3,6%) [11].

В Італії місцеві органи наділено правом вводити та скасовувати місцеві податки, дозволені законом, але максимальну ставку цих податків встановлює центральний уряд. Головним джерелом формування власних коштів місцевої влади є місцевий прибутковий податок. Згідно з податковою реформою, він збирається центральним урядом. Але центральні фінансові установи повністю перераховують його місцевій владі. Податок сплачують як приватні особи, так і корпорації. Не оподатковуються доходи від роботи за наймами; відсотки по цінних паперах і заощадженнях; прибутки, одержані за межами країни [17]. Також важливу роль відіграє податок на рекламу. Податком на рекламу обкладаються рекламні оголошення та інші види реклами, розміщені в громадських місцях і відкриті для доступу публіки. Ставки податку в різних містах різні. Вони залежать від фінансового стану муніципалітету, а також диференційовані залежно від виду та мети рекламної діяльності [11].

Франція має значний досвід щодо місцевих податків і зборів. Місцевим органам управління надається право вводити й інші податки та збори на установку електроосвітлення, на освоєння родовищ тощо. Ставки місцевих податків, які знаходяться в їх компетенції, визначаються органами влади самостійно, при визначенні бюджету на майбутній рік, однак в межах встановлених Актом Національних зборів (парламенту Франції) максимального рівня [18].

Підґрунтям системи місцевого оподаткування є: земельний податок на забудовані ділянки, земельний податок на незабудовані ділянки, податок (збір) на прибирання територій, податок на житло, професійний податок, збір на утримання сільськогосподарської палати, збір на утримання торгово-промислової палати, збір на утримання палати ремесл, місцевий збір на освоєння копальнь, місцевий збір на установлення електроосвітлення, збір за використання обладнання, податок на продаж будівель, збір з автотранспортних засобів, податок за перевищення ліміту цільності будови, податок на перевищення обмежень щодо зайвості площі, податок на озеленення [19, с.109]. Крім того у Франції деякі місцеві податки є факультативними, тобто встановлюються виключно у випадках, коли місцеві органи влади не можуть забезпечити бездефіцитність бюджету. Це податки на розваги, на утримання місцевих доріг, вулиць, на домашню прислугу, реєстраційні збори і т.п. [14].

У запровадженні місцевих податків більшу самостійність мають місцеві органи в країнах з федеральним устроєм. Так, в США кожен штат має власну, відокремлену від федеральної, податкову систему. В бюджетах штатів найбільшу питому вагу становлять прибуткові податки з корпорацій та громадян, а також податок з продажу [20, с.58]. Міста в США мають свої податкові джерела й отримують майже половину доходів, використовуючи свої повноваження вводити податки та стягувати плату за свої послуги [11]. В США існує три-п'ять основних місцевих податків (податків, закріплених за регіональним бюджетом штату), таких як прибутковий податок з корпорацій, ставки якого диференційовано у межах 3% (штат

Міссісіпі) до 12% (штат Коннектикут) та податок на ділову активність, який включає два елементи: оподаткування загального річного обороту підприємства (в межах від 1 до 2,5%) і податок на фонд заробітної плати (від 1 – до 4%) [15, с.3].

Цікавим для вивчення також є досвід Швеції. Діяльність муніципалітетів в основному фінансується за рахунок місцевого прибуткового податку, правом запровадження ставок на який наділена муніципальна влада. Цей податок є диференційованим, ставки варіюють від 28,9% до 34,2%. Найнижчі ставки здебільшого застосовуються у великих, більш забезпечених містах, у той час як максимальний їх рівень досягається на сільській півночі та в муніципалітетах, які постраждали від спаду промислового виробництва [21]. Шведська система відносин між центральним урядом та місцевими органами влади досить парадоксальна. З одного боку, конституційні гарантії надають муніципальній владі достатньо високу політичну та фінансову автономію. З іншого боку, принципи справедливості та рівномірності надання суспільних послуг в межах усієї держави означає, що стандарти встановлюються центральним урядом, тобто можна стверджувати, що система досить централізована. Ціна, яку громадянин Швеції сплачує за високий рівень обслуговування його потреб – це дуже високий рівень податків [22].

Висновки з даного дослідження. Забезпечення ефективності виконання органами місцевої влади покладених на них функцій та підтримання рівня якості життя населення на високому рівні вимагає відповідно так само високих податків. Аналіз зарубіжного досвіду довів, що в тих країнах, муніципалітети яких мають в розпорядженні власні податкові доходи, спостерігається найвищий рівень якості життя населення. Яскравим прикладом цього є такі країни, як Швейцарія, Швеція, Данія, Норвегія та Австрія.

Прийняття та введення в дію Податкового кодексу позбавило українську систему місцевого оподаткування фіскально необґрунтованих податків, витрати на адміністрування яких перевищували надходження. Замість 14 місцевих податків і зборів, в Україні їх тепер 5. Однак невирішеними залишилися проблеми наповнення місцевих бюджетів власними фінансовими ресурсами. Тому для України буде доцільним вивчати, адаптувати та впроваджувати у практику досвід тих країн, чиї муніципалітети мають оптимальний рівень фіскальної автономії та зацікавленість в покращенні рівня життя громадян на підвладних їм територіях.

Література

1. Кириленко О.П. Місцеві бюджети України (історія, теорія, практика) : монографія / О.П. Кириленко, Київський національний університет ім. Т.Шевченка. – К. : НІОС. – 2000. – 384 с.
2. Вишневський В.П. Місцеві податки і збори у ринковій економіці / В.П. Вишневський, В.В. Рибак // Фінанси України. – 2001. – № 1. – С. 11–20.
3. Корнієнко Т.Н. Місцеві податки і збори в Податковому кодексі України – шлях до зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів / Т.Н. Корнієнко, С.А. Корнієнко // Вісник Дніпропетровської державної фінансової академії: Економічні науки. – 2011. – № 1(25). – С.111-115.
4. Старецька Л. І. Місцеве самоврядування: оглядовий курс [навч. прогр. для прац. місц. самоврядування; книга 3] / Л. І. Старецька. – К. : 2006. – 108 с.
5. Величко О. Іноземний досвід реформування податкової системи / О.Величко, І.Дмитренко // Економіст, 2009. – № 7. – С.120-123.
6. Греченко В.В. Становлення системи місцевих податків в Україні в умовах ринкових відносин : автореф. дис. канд. екон. наук: 08.04.01 / В.В. Греченко; Харк. нац. ун-т ім. В.Н.Каразіна. – Х., 2003. – 18 с.
7. Молодченко Т.Г. Реформування податкової системи в Україні: передумови й альтернативи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-1/doc/3/07.pdf>.
8. Тканко В. Податки: Європейське законодавство / В. Тканко [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://val.ua/economic/Chernigov/192695.html>.
9. Taxation in Switzeland. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://en.wikipedia.org/wiki/Taxation_in_Switzeland.

10. Бюджетний моніторинг: Аналіз виконання бюджету за 2006 рік. / [І.Ф. Щербина, А.Ю. Рудик, Т.С. Бабиш, В.В. Зубенко]. – К. : 2006. – С. 89-119. 104 (Проект “Реформа місцевих бюджетів в Україні”, RTI International).
11. Дмитровська В.С. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування [Електронний ресурс] В.С. Дмитровська. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Aprer/2008_4_2/50.pdf
12. Taxation in Netherlands [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.access-nl.org/living-in-the-netherlands/living/tax.aspx>.
13. Types of taxes in the Netherlands [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.iamsterdam.com/en-GB/living/official-matters/finance/taxes>.
14. Казюк Я.М. Проблеми адаптації податкових механізмів в Україні до світових аналогів: порівняльні характеристики [Електронний ресурс] / Я.М. Казюк. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Apdup/2012_1/1-6-13.pdf
15. Антіпов О.М. Удосконалення фіскальних можливостей податків на регіональному рівні [Електронний ресурс] / О.М. Антіпов, Г.С. Ліхосова. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2008_10_2/antipov.pdf.
16. Taxes in Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.tour-guide-canada.com/taxes-in-canada.html>.
17. Галкін В.М. Досвід місцевого самоврядування розвинутих країн та можливість застосування його в Україні [Електронний ресурс] / В.М. Галкін. – Режим доступу: <http://195.5.41.214/e-book/db/2007-1-2/doc/5/06.pdf>.
18. Precis de Fiscalite [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www2.impots.gouv.fr/documentation/2013/precis_fiscalite/tome1.pdf.
19. Литвиненко Я.В. Податкові системи зарубіжних країн : навч. посіб. / Я.В. Литвиненко, І.Д. Якушик. – К. : МАУП, 2004. – 208 с.
20. Бондарук Т.Г. Зарубіжний досвід місцевого оподаткування та можливості його застосування в Україні / Т.Г. Бондарук // Збірник праць Національного університету державної податкової служби України, №1, 2011. – с. 58.
21. Taxes in Sweden. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.skatteverket.se/download/18.3684199413c956649b57c0a/1361442608379/10413.pdf>
22. Local income tax in Sweden: reform and continuity [Електронний ресурс].- Режим доступу: http://campaigns.libdems.org.uk/user_files/axethetax/LIT_in_Sweden.pdf

References

1. Kirilenko, A.P. (2000), *Mistsevi biudzhety Ukrainy (istoriia, teoriia, praktyka)*, [The local governments of Ukraine (history, theory, practice)], monograph, Kyiv National University. Shevchenko, NIOS, Kyiv, Ukraine, 384 p.
2. Vyshnevskiy, V. and Rybak V. (2001), “Local taxes and fees in a market economy”, *Finance Ukraine*, no. 1, pp. 11-20.
3. Kornienko, T.N. (2011), “Local taxes and fees in the Tax Code of Ukraine - a way to strengthen the financial base of local budgets”, *Visnyk Dnipropetrovskoi derzhavnoi finansovoi akademii: Ekonomichni nauky*, no. 1 (25), pp.111-115.
4. Staretska, L.I. (2006), *Mistseve samovriadvannia: ohliadovi kurs [navch. prohr. dlia prats. mist. samovriadvannia; knyha 3]* [Local government: the observation course [teach. losses to work. place. governments, Book 3], Kyiv, Ukraine, 108 p.
5. Velichko, O. and Dmytrenko, I. (2009), “Foreign experience in reforming the tax system”, *ko, Economist*, no. 7, pp. 120-123.
6. Hrechenko, V. (2003), The establishment of local taxes in Ukraine in market conditions, Thesis. candidate. econ. Sciences, 08.04.01, Kharkov National University VN Karazin, Kharkiv, Ukraine, 18 p.
7. Molodchenko, T. (2010), Reforming the tax system in Ukraine: background and alternatives, available at: <http://kbuapa.kharkov.ua/e-book/apdu/2010-1/doc/3/07.pdf>.
8. Tkanko, V. (2008), Taxes: European legislation, available at: <http://val.ua/economic/Chernigov/192695.html>.

9. Taxation in Switzerland, available at: http://en.wikipedia.org/wiki/Taxation_in_Switzerland.
10. Shcherbyna, I.F., Rudyk, A.Yu., Babych, T.S. and Zubenko V.V. (2006), "Budget Monitoring: Analysis of the Budget for 2006", *Proekt "Reforma mistsevykh biudzhetyv v Ukraini"*, RTI Interenational, pp. 89-119.
11. Dmitrovska, V.S. (2008), Foreign experience of local taxation, available at: http://nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Aprer/2008_4_2/50.pdf
12. Taxation in Netherlands, available at: <http://access-nl.org/living-in-the-netherlands/living/tax.aspx>.
13. Types of taxes in the Netherlands, available at: <http://iamsterdam.com/en-GB/living/official-matters/finance/taxes>.
14. Kaziuk, Yu.M. (2012), Problems of adaptation mechanisms tax in Ukraine with world analogues: comparative features, available at: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Apdup/2012_1/1-6-13.pdf
15. Antipov, O.M. and Likhonosova, H.S. (2008), Improving fiscal taxes opportunities at the regional level, available at: http://nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/vsunu/2008_10_2/antipov.pdf.
16. Taxes in Canada, available at: <http://tour-guide-canada.com/taxes-in-canada.html>.
17. Halkin, V.M. (2007), Experience local governments of developed countries and the possibility of using it in Ukraine, available at: <http://195.5.41.214/e-book/db/2007-1-2/doc/5/06.pdf>.
18. Precis de Fiscalite, available at: http://2.impots.gouv.fr/documentation/2013/precis_fiscalite/tome1.pdf.
19. Litvinenko, Ya.V. and Yakushyk, I.D. (2004), *Podatkovi systemy zarubizhnykh krain* [Tax systems of foreign countries], tutorial, MAUP, Kyiv, Ukraine, 208 p.
20. Bondaruk, T.H. (2011), "Foreign experience of local taxation and the possibility of its use in Ukraine", *Zbirnyk prats Natsionalnoho universytetu derzhavnoi podatkovoi sluzhby Ukrainy*, no. 1, pp. 58.
23. Taxes in Sweden, available at: <http://skatteverket.se/download/18.3684199413c956649b57c0a/1361442608379/10413.pdf>
24. Local income tax in Sweden: reform and continuity, available at: http://campaigns.libdems.org.uk/user_files/axethetax/LIT_in_Sweden.pdf